

**Quality of Life
in Global and Local Contexts:
Values, Innovation,
and Multidisciplinary
Dimensions**

Opole 2023

The Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole

**Quality of Life in Global and Local Contexts:
Values, Innovation,
and Multidisciplinary Dimensions**

Monograph

Scientific editors: Tetyana Nestorenko
and Tadeusz Pokusa

Opole 2023

ISBN 978-83-66567-53-5

Quality of Life in Global and Local Contexts: Values, Innovation, and Multidisciplinary Dimensions. *Monograph.* Scientific editors: Nestorenko T., Pokusa T. Opole: The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole, 2023; pp. 784.

Reviewers

Nadiya Dubrovina – CSc., PhD, Associate Professor,
Bratislava University of Economics and Management, Slovakia
Sławomir Śliwa – PhD, The Academy of Applied Sciences
Academy of Management and Administration in Opole
Victoria Tsyphko – Dr.Sc, Professor, National Transport University, Ukraine

Editorial Board

Marian Duczmal – Dr.Sc, Professor, The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole
Wojciech Duczmal – Dr.Sc, The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole
Nataliia Khlus – PhD, Associate Professor, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Ukraine
Oleksandra Kuzenko – PhD, Associate Professor, Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine
Oleksandr Nestorenko – PhD, Associate Professor, Academy of Silesia
Tetyana Nestorenko – PhD, Professor AS, Associate Professor, Berdyansk State Pedagogical University, Ukraine
Aleksander Ostenda – PhD., Professor AS, Academy of Silesia
Iryna Ostopolets – PhD, Associate Professor, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Ukraine
Tadeusz Pokusa – PhD, Professor ANS – WSZiA, The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole
Jadwiga Ratajczak – PhD, The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole

Publishing House:

The Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole
18 Niedziałkowskiego Str. 45-085 Opole, Poland
tel. 77 402-19-00/01

Authors are responsible for content of the materials.

© Authors of articles, 2023

© Publishing House ANS – WSZiA, 2023

TABLE OF CONTENTS

Preface	6
Part 1. Quality of life in the value development context, the impact of artificial intelligence, and socio-psychological aspects	11
1.1. The impact of artificial intelligence on quality of life.....	11
1.2. Quality of life in sustainable development indicators in the innovation field in the Opole Voivodeship compared to Poland in the years 2013-2022.....	17
1.3. The development of a value-sense framework for higher education students.....	29
1.4. Dilemmats of implementing artificial intelligence (AI) in medicine and coordinator's work.....	38
1.5. Comparative analysis of value orientations of university students in Ukraine and Poland.....	52
1.6. A complex approach to the treatment of sterility in women with endometrial pathology.....	60
1.7. Adaptation to the labor market of the host country as a factor in improving the quality of life of forced migrants: the experience of Ukrainian women in Poland.....	68
1.8. Psychological assistance to a family with an autistic child.....	79
1.9. Modern social technologies for working with the elderly.....	99
1.10. The role of resilience in the formation of successful adaptation as the main aspect of quality life of Ukrainians.....	110
1.11. International cooperation between Poland and Ukraine in higher education: case study.....	118
1.12. Psychological defenses and personality characteristics in youth.....	126
1.13. Social-psychological predictors of improving the quality of life and professional well-being of specialists in the field of health protection under conditions of uncertainty.....	137
1.14. Value-centered attitude to life and ensuring its quality in a globalized world.....	150
1.15. Application of qualimetric methods for assessing the quality of processes in the occupational safety management system.....	163
1.16. Marketing research of the territory brand on the example of the city of Odesa.....	168
1.17. To the problem of the development of emotional intelligence in the adolescent age.....	186
1.18. Methodological foundations of upbringing of athletically gifted youth in Ukraine and Poland.....	193
1.19. Research of the social and psychological state of Ukrainian refugees who went abroad.....	205

Part 2. Improving the quality of life through improving employment and innovation in the economy.....	216
2.1. Consulting on youth entrepreneurship for future specialists: conceptual aspects.....	216
2.2. The employment sphere' improving as a mechanism for raising the life quality in Ukraine.....	232
2.3. Predictive analytics and machine learning in Central bank digital currency policy.....	246
2.4. Analytical aspects of ESG transformation in the context of sustainable development.....	259
2.5. Perspectives of development of professional education in Ukraine in the context of current challenges.....	269
2.6. Financial sustainability and its role in achieving a high standard of living...	279
2.7. Youth entrepreneurship consulting – a guide to a quality life.....	289
2.8. Peculiarities of formation and development of social marketing.....	302
2.9. Problems of training future specialists for entrepreneurship: European experience.....	314
2.10. The influence of facilitation on the economic indicators of companies....	328
2.11. The current state of development of marketing activities in Ukrainian organisations.....	336
2.12. Financial planning as a key to the success of the hotel and restaurant business.....	345
2.13. Convergent trends between Ukraine and some EU countries in the transport sector as a manifestation of improved quality of life.....	355
2.14. Modern approaches to effective management IT companies.....	368
2.15. Collective models of households labor supply: features of application and relevance for Ukraine.....	380
Part 3. Innovations for a quality life: from education to the worldview orientations formation.....	390
3.1. Navigating uncertainties: fostering inclusivity and resilience in nanotechnology education amidst the Ukrainian crisis.....	390
3.2. Quality assurance in vet: modern challenges and lessons for Ukraine.....	405
3.3. Entrepreneurial intentions of students from Ukraine studying in Polish universities on entrepreneurial specialties.....	418
3.4. Changing the worldview orientations of today's youth as a condition for improving the quality of life.....	431
3.5. The concept of «New Man» and «New Society» in the humanistic psychoanalysis of Erich Fromm through the prism of psychoanalytic pedagogy.....	443
3.6. Main directions of teaching methods modernization of obstetrics and gynecology in medical high schools of Ukraine.....	454
3.7. Creative play as a means of socialization of children of different ages.....	463
3.8. Influence of pedagogical assessment on improving the quality of education.....	475
3.9. Variation on theme Inclusion (notes of the teacher's assistant).....	484
3.10. Theodor Zeckler – organizer of educational institutions in Stanislaviv (1891-1939).....	506

3.11. Technologies for the formation of environmentally suitable behavior of primary class students.....	518
3.12. Game speech technologies as an effective tool for the personal development of children in an inclusive educational space.....	530
3.13. Current aspects of professional training modernization of future specialists in the field of fine arts.....	541
3.14. Formation of pedagogical awareness in future teachers of physical education.....	551
3.15. A competence-oriented approach to the professional training of future specialists in the pharmaceutical industry.....	560
3.16. Use of modern educational technologies in the professional training of future medicine masters.....	568
3.17. Arts education in the digital space: a practical toolkit.....	579

Part 4. Multidisciplinary dimensions of quality of life in a globalized world..... 588

4.1. Ellen key’s views to religion education for sustainable development in Swedish primary schools.....	588
4.2. Optimizing performance in athletes post-COVID-19.....	597
4.3. Philosophical framework for diagnostic value of moral autonomy of adolescents.....	608
4.4. The scientific and theoretical basis of the formation of multicultural competency of professional junior bachelors in the process of humanitarian training in a college.....	619
4.5. The influence of information content on the emotional resilience of university students in wartime conditions.....	631
4.6. Physical activity as a determinant of the quality of life of older people.....	639
4.7. Psychological well-being of Ukrainian youth as a component of personal resource in conditions of uncertainty.....	647
4.8. Artificial intelligence applications.....	658
4.9. The impact of social networks on people's lives.....	670
4.10. Theoretical aspects of the forming senior preschool children’s motor competence by means of sports games.....	677
4.11. Features of management of innovative activities of IT enterprises.....	687
4.12. Optimization of Ukrainian business by means of information and communication technologies under conditions of martial law.....	700
4.13. Platform – a general view.....	713
4.14. University sports in the USA through the National Student Sports Association prism.....	723
4.15. Influence of techniques and channels of communication on people's quality of life.....	731
4.16. The effect of physical therapy on the quality of life of patients.....	736
4.17. Spirituality and humanism in law: a case study of the judicial practices of A. F. Koni.....	742
4.18. Methodological fundamentals of development of flexibility at the initial stage of learning artistic gymnastics.....	748

Annotation.....	757
About the authors.....	778

дослідження підтвердили ефективність впровадження системно-інтегративного підходу з метою підвищення якості життя та професійного благополуччя фахівців у галузі охорони здоров'я, демонструючи їх зростання, та засвідчили результативність організаційних умов реалізації розробленої системи.

Література:

1. Балахтар В. В. Особливості професійного становлення особистості фахівця залежно від психологічного благополуччя. *Теоретичні і прикладні проблеми психології: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Северодонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. № 3 (47). Т. 1. С. 17-25.
2. Білецький П. С. Соціально-психологічні проблеми підтримки здоров'язбереження в сучасному соціуму. Адаптаційний потенціал особистості: медико-соціальний вимір: [монографія] / Н. Є. Завацька, П. С. Білецький, О. В. Кованда та ін. [2-ге вид. випр. і доп.]. К.: ПВТП «LAT&K», 2022. С. 25-35.
3. Бочелюк В. Й. Формування професійних та життєвих компетенцій в концепції *livelong learning*: досвід психологів. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія «Психологія»*. 2019. Вип. 61. С. 8-39.
4. Рудий-Трипольський В. О. Активізація особистісних детермінант формування та розвитку професійної компетентності фахівців медичної галузі. *Особистість у діяльнісному підході: сучасний погляд: зб. наук. статей за матеріалами круглого столу* (м. Київ, 3 грудня 2019 р.). К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 20-23.
5. Стучинська Н. В., Белоус І. В., Нечаюк Н. О. Реалізація компетентісного підходу у системі медичної освіти. *Стратегія якості в промисловості та освіті: зб. наук. статей за матеріалами XIV Міжнародної конференції: у 2 т.* Дніпро-Варна: Дике поле, 2018. Т. II. С. 273-278.

1.14. Value-centered attitude to life and ensuring its quality in a globalized world

Ціннісне ставлення до життя і забезпечення його якості в глобалізованому світі

Аналізуючи проблеми якості життя і ціннісного ставлення до нього, перш за все, звертаємо увагу на таку особливість сучасної цивілізації, як тенденція до глобалізації. Ми стаємо свідками того, як історія людства набуває глобальних рис. Якщо раніше вона була історією різних народів, племен, регіонів, окремих, багато в чому автономних сфер культури, техніки, науки, поезії, філософії, релігії, то характерною прикметою сучасних цивілізаційних процесів є зростання тенденції до взаємозалежності й цілісності людського суспільства. Посилюються елементи спільності країн. Духовне життя долає ідеологізацію і масову культуру в її найгірших виявах, пропонує народам загальнолюдські цінності гуманізму і солідарності. Ця тенденція проявляється передусім у тому, що реально, незалежно від бажань і прагнень окремих людей, співтовариств, груп і країн зростає їхня взаємозалежність. Складові людського суспільства усе більше стають залежними одна від одної, бо дії кожної з них так чи інакше впливають на становище і можливості інших. Так, у наші дні непереборним і цілком природним процесом є взаємопроникнення національних економік, чого раніше не спостерігалось. Взаємозалежність світу має й інші причини. Не остання з них – загострення глобальних проблем: економічних, екологічних, енергетичних. Розв'язати їх неможливо силами однієї країни, потрібне об'єднання зусиль усього світового співтовариства. Цілісність світу виражається і у тому, що окремі досягнення цивілізаційного розвитку, як правило, втілюються у життя і стають надбанням людства. У соціально-політичній сфері – це утвердження свобод людини, парламентської демократії,

розвиток громадянського суспільства, в економічній – функціонування ринкових відносин, у духовно-моральній – становлення таких норм, які захищають честь і гідність кожної людини, утверджують повагу до життя як до вищої цінності. Багато із названих цінностей (свободи людини, демократія) мають загальнолюдський характер і за своїм значенням превалюють над інтересами будь-яких дрібних спільнот: націй, класів, окремих країн. Якщо колись у розвитку цивілізації, домінувало верховенство інтересів якогось одного класу, спільноти, то нині дедалі ширшим стає коло прихильників ідеї про пріоритет загальнолюдських цінностей, про те, що люди у своїй діяльності повинні орієнтуватися, перш за все, на них.

Посилення взаємозалежності різних частин світу, підвищення ролі загальнолюдських факторів у суспільному розвитку сприяли тому, що людство все більше починає усвідомлювати себе як єдине ціле. Розвиток нинішньої цивілізації пов'язаний не стільки з жорстко фіксованими кордонами, скільки з можливістю свободи пересування у світі людей, товарів, символів. А тому дедалі більшої ваги в соціальному розвитку набувають транснаціональні і міжнародні співтовариства та організації. Проте слід зазначити: цілісність світу не означає, що людство стає до певної міри уніфікованим і що культури народів, нації, групи набувають рис подібності. Навпаки, різноманітність, відмінності зберігатимуться і будуть набувати усе більш яскравих форм. А це не виключає можливості виникнення конфліктів та непорозумінь у сприйнятті іншого. Однак їх розв'язання повинно набувати цивілізованого, толерантного характеру, бо інші шляхи можуть зашкодити не лише окремим людям, а й становити загрозу життя усього суспільства [1]. Тому у вихованні визнається пріоритет гуманістичної місії (завжди висувати на перше місце інтереси людства, а тоді вже окремої особистості, визначаючи її унікальність і цінність).

Суб'єктивний чинник історичного процесу, як і його об'єктивна складова, є надзвичайно могутнім в людській цивілізації. Головне джерело суспільного

розвитку – це люди, творчою працею, розумом і доброю волею яких створюються матеріальні і духовні надбання, що становлять фундамент людської культури й цивілізації.

Науково-технічна революція знаменує собою бурхливий розвиток людського суспільства, перетворювальна діяльність якого будується на знаннях. Цьому сприяє зростання освіченості людей, збільшення кількості вчених, з яких 90 відсотків осіб, що будь-коли жили на планеті, є нашими сучасниками. Вже тепер говорять про те, що на земній кулі створюється інтегральний інтелект. Подібно до того, як електростанції різного типу і потужності живлять єдину енергосистему, на планеті створюється система, яка дедалі більше інтегрує інтелекти різної якості й потенціалу. Така система, отримуючи від кожного інтелекту за здібностями, покликана забезпечувати людину інформацією згідно її потреб. Технічною основою такого інтегрального інтелекту виступає розгалужена система електронно-обчислювальних машин, сучасних засобів зв'язку, створювана індустрія інформації. Французькі вчені Е. Леруа, П. Шарден і академік В. Вернадський майже одночасно (в 20-х роках) висунули гіпотезу про формування сфери розуму, яка справляє на світ нині не менший вплив, ніж гідросфера й біосфера.

Самі по собі наука і техніка не здатні зробити життя повноціннішим і щасливішим, а можуть лише сприяти цьому, за умови, якщо використовуватимуться лише на благо людини. Для цього потрібна, насамперед, їхня гуманізація, тобто повне підкорення інтересам людини і усього людства. Таке можливе лише в тому випадку, коли в цілому суспільстві, в усіх сферах його життя людина стане найвищою цінністю і метою, а не засобом суспільного розвитку.

В іншому випадку розвиток цивілізації може призвести і до негативних наслідків. Нерозумні дії людини загострюють глобальні проблеми. Пророчі слова, звернені до всього світу, висловлені великими представниками роду

людського у Маніфесті Рассела-Ейнштейна ще на початку ядерної ери, лише сьогодні починають усвідомлюватися людством і отримувати реальне втілення у новому політичному мисленні, яке враховує не тільки ядерну загрозу, а й усе те, що впливає із катастрофічного загострення інших проблем глобального масштабу і характеру: «Ми звертаємося як люди до людей: пам'ятайте про те, що ви належите до роду людського і забудьте про все інше. Якщо ви зможете зробити це, перед вами відкриється шлях до нового раю; якщо ні, то постане небезпека всезагальної загибелі». Глобальні проблеми сучасності існують у цілісній системі, вони діалектично взаємозалежні. В цій єдності і взаємодії полягає їхня соціальна природа. Саме це робить їх важливим компонентом усіх проєкцій у майбутнє людської цивілізації і самої людини. Тому ми говоримо: 1) про *інтерсоціальні* глобальні проблеми, які відносяться до взаємодії між такими соціальними спільностями, як суспільно-економічні системи, держави, (проблеми миру і роззброєння, світового соціального і економічного розвитку, подолання відсталості окремих країн і регіонів); 2) про *антропосоціальні*, які пов'язані з відносинами між людиною і суспільством (проблеми науково-технічного прогресу, освіти і культури, зростання народонаселення, охорони здоров'я, біосоціальної адаптації людини та її майбутнього); 3) про *природно-соціальні*, що є наслідком взаємодії людини і суспільства з природою (проблеми ресурсів, енергетики, продовольства, оточуючого середовища). Усі ці проблеми, в тій чи іншій мірі, здійснюють вплив на майбутнє людської цивілізації, причому безпосередній, який не дає ніяких часових інтервалів для послаблення загрози, ніяких відстрочок. Перед усім, це стосується проблем війни та миру. Світова термоядерна війна – не може бути альтернативою будь-яким формам існування людської цивілізації, і тому подолання її, скорочення озброєння, лягають важким тягарем на людство, – глобальна проблема проблем, від розв'язання якої залежить майбутнє. Разом з тим проблема майбутнього самої людини та її життя набуває самостійного значення поряд з іншими

глобальними проблемами. Більше того, вона є своєрідним центром зосередження усієї системи цих проблем. Від того, як вона розв'язується, багато в чому залежить загальний підхід і стратегія розв'язання глобальних проблем, звернених у майбутнє. У такому розумінні субординації цих проблем відображена певна гуманістична світоглядна і соціальна позиція, яка визначає стратегію їх розв'язання. Хоча сьогодні, на жаль, мова йде не лише про покращення умов людського існування, а, перед усім про виживання людства у перспективі найближчих десятиліть, а також аналіз науковою філософією проблем війни і миру.

Екологічні проблеми впливають на життя кожного індивіда. Здавна в природі людина вбачала найгрунтовніше уособлення сил добра, життєдайних джерел людяності. А сьогодні нашій планеті загрожує самознищення. Найгострішими і вкрай невідкладними екологічними проблемами ХХІ століття є загроза підвищення температури Землі внаслідок концентрації вуглекислого газу та інших хімічних речовин в атмосфері. Учені вважають, що навіть незначне збільшення їх кількості може викликати великі (якщо не катастрофічні) кліматичні зміни. Це також руйнування озонового шару землі – тонкої оболонки, що міститься в стратосфері і оберігає життя від згубної ультрафіолетової радіації Сонця. Дослідження, проведені за допомогою супутників, свідчать, що за останнє десятиліття озонова оболонка стала тоншою на 3%. Більше того, над Антарктидою з'явилася так звана озонова дірка, площа якої перевищує за розмірами територію США. Подібні дірки, хоча і менші за розміром, помічені також над північним полюсом, та деякими іншими регіонами. Виснаження киснепостачальників Землі пов'язане з варварською вирубкою лісів. Їх площа зменшується на 15 млн. га щорічно. Водночас з лісами людство втрачає різноманітні види флори і фауни, що також згубно позначається на кліматі та навколишньому середовищі. Виснаження Світового океану, що поряд з лісами є основним постачальником кисню для

життєзабезпечення планети. Внаслідок забруднення нафтопродуктами змінюється його властивість віддзеркалювання (альbedo), що впливає на енергетичний баланс планети, порушує відповідні пропорції вологості. Забруднення навколоземного та навколишнього середовища сотнями мільйонів хімічних сполук і радіоактивних речовин, що мають великі періоди розпаду; поступове вичерпування природних ресурсів.

На жаль, як соціальна теорія, так і практика нинішньої технічної цивілізації фактично захопились ефективністю і повірили в чудодійний злет європейського раціоналізму, руйнівні наслідки якого не могли передбачити навіть найбільші радикальні мрійники-технократи. Людство все глибше замислюється над витоками свого існування, факторами забезпечення життя, умовами і чинниками його продовження. Фундаментальне місце в сьогоденних різноманітних життєвих моделях посідає природа. Нині людство поступово повертається до споконвічної, хоч і дещо забутої в останні сторіччя, орієнтації культури на цінність природи як вічної умови існування людської цивілізації, як чинника, поза яким неможливе життя, формування особистості.

Зважаючи на те, що високий рівень духовної культури – один із гарантів розвитку цивілізації, то, в першу чергу, він залежить від гармонійного ставлення людини до свого соціального оточення, до самої себе як часточки природи, до середовища існування [2].

У своїх дослідженнях учені все більше обґрунтовують потребу раціональної регуляції системи «природа – суспільство – людина», теорію дбайливого планомірного природокористування, збереження та примноження природних ресурсів планети, контролю за їх використанням, екологічного виховання молоді. Виникає ідея антропокосмізму – системи, в якій природно-історична, природна (в широкому розумінні – космічна) і соціально-гуманістична традиції розвитку науки зливаються в єдине ціле, створюють нову парадигму світосприйняття і практики. Вони дали змогу відтворити цілісну

наукову картину світу, обґрунтувати концепцію ноосфери. Біосфера Землі еволюціонує в нову фазу – ноосферу – сферу, перебудовану колективним розумом та працею людства для задоволення його потреб. Цей процес є об'єктивним явищем і закономірністю взаємопов'язаної еволюції природи, суспільства, людини. Біосфера – середовище існування живих організмів, частина Землі, пронизана життям, або заповнена продуктами життєдіяльності. З виникненням людини і суспільства відбувається своєрідне прискорення еволюційних процесів. Розум вносить якісні зміни в характер земної еволюції. Людина створює нові технології, використовує в життєдіяльності нові ресурси планети і водночас вилучає з кругообігу хімічних елементів у природі все більшу кількість речовин. Таким чином, людина виступає геологічною силою, могутнім чинником розвитку планети. Завдяки розумово-технічній діяльності людини біосфера набуває нової якості – ноосфери, в якій життєві процеси набувають технологічно обґрунтованих, морально вивірених форм. Виникненню ноосфери, на думку В. Вернадського, сприяють два відносно самостійних і водночас взаємопов'язаних процеси: еволюція біосфери і еволюція соціуму (а отже, самої людини). У теоретичному вимірі ноосфера постає у вигляді поєднання наук про природу і людину; у практичному – це сфера людського – морального, гуманістичного соціально-справедливого співіснування природи і людини.

На порядку денному пошук нових підходів у розумінні виховання, що спиратимуться на парадигму взаємодії людини з оточуючим світом [5]. В її основі лежать ідеї, що адекватно відбивають нове співвідношення природних і людських сил. На зміну традицій панування людини над природою приходить ідея рівного партнерства, в якому ці дві сили взаємодіють і наділені рівним потенціалом. Одну з перших концепцій нової парадигми і запропонував В. Вернадський. Ідеї взаємопов'язаності сфер природи і розуму; потреби взаєморозуміння, що зумовлюється зростаючим взаємозв'язком та

взаємозалежністю всіх країн і народів, потреби об'єднання зусиль усього людства в ім'я збереження життя на землі – усі вони вже сьогодні працюють у новому планетарному мисленні, що стали невід'ємними складовими нашого буття, належать до цінностей і норм поведінки людей. Ці концептуальні твердження утворюють нову парадигму взаємодії людини з оточуючим світом – парадигму спілкування, зміст якої полягає в діалогівій взаємодії (співробітництві), що сприятиме оптимізації системи «людина – світ», їх спільної еволюції.

Уявлення про виховання згідно з новою парадигмою зміщуються в площину розуміння його як процесу спілкування, обміну виховними діями, в якому обидва партнери є об'єкт-суб'єктами цього процесу. Виховання спрямоване на формування адаптивності до мінливого середовища, на розуміння єдності зі світом природи, на усвідомлення себе громадянином планети, для якого близькі та зрозумілі інтереси інших людей і народів, а головними цінностями виступають загальнолюдські.

Коли йдеться про становлення людини, важливість панування гуманістичних цінностей, то ми звертаємо увагу на культуру як спосіб життя. Поняття «спосіб життя» цікавить нас і тому, що замість нього часто використовують споріднені означення: форма, образ життя, життєвий шлях, якість життя, у більш широкому розумінні – життєвий рівень, умови існування, але ці значення ще не мають чіткого розмежування.

За результатами конференції, яка була проведена науково-дослідним інститутом соціології УАН, була визначена позиція у розумінні способу життя, як сукупності різних видів діяльності людини, за допомогою яких вона, згідно конкретній системі цінностей вибудовує відносини, проявляє своє ставлення до інших людей (індивідів і груп) і до створених нею об'єктивацій. Людська діяльність завжди виступає в опредмеченому вигляді, і на цьому ґрунтується її зв'язок з цінностями. Усе це в цілому означає, що спосіб життя знаходиться в

одному вимірі з суспільством і культурою. В одній із найбільш комплексних концепцій Бестужева-Лади ми знаходимо твердження, що життєвий рівень – економічне поняття, якість життя – соціологічне, його стиль – соціально економічне, життєвий шлях – філософське, соціологічне, педагогічне, а спосіб життя – як узагальнююча сукупність всіх цих понять. І залежить він від того, як вихована людина і якими цінностями керується. Філософи ж виходять із використовуваного ними зв'язку матерія – форма – сутність (наприклад, продуктивні сили – виробничі відносини – спосіб виробництва), що відповідає також потрібному зв'язку: вид – кількість – якість. У цьому значенні спосіб життя має якісний характер, розкриває розуміння якості життя (див. Табл. 1).

Таблиця 1. Якісний характер стилю життя

Матерія	Форма	Зміст
рівень життя умови життя	форма життя стиль життя «життєвий шлях»	спосіб життя (якість життя)

На схемі ми бачимо поняття, споріднені способу життя, які можна вважати частковими або тотожними йому. У дослідженні означеної проблеми нам було важливо підвести школярів до усвідомлення, що при народженні людина отримує безцінний дар – життя, яке для неї виступає самоцінністю і для суспільства – найвищою цінністю. Йому, безсумнівно, серед невимовно важливих і незліченно різноманітних цінностей належить ключова роль. Як цінність воно не має (а мабуть, і не може мати) аналогів, бо виступає детермінуючою базою інших видів людських цінностей, є їхньою умовою. Ставлення людини до життя, як вищої цінності онтологічно пов'язане з тими провідними орієнтаціями особистості, якими вона керується в своїх вчинках і поведінці. Воно визначає місце і роль відповідних особистісних уявлень, розуміння унікальної цінності життя інших людей та свого власного. Цей

комплекс надбань становить одну з провідних (навіть вихідних) характеристик духовного розвитку особистості.

У процесі аналізу літератури ми дійшли висновку, що розуміння унікальності і загальної значущості життя для багатьох мислителів виступає реальною основою оновлення людства. Так, видатний гуманіст Швейцер сформулював провідний принцип моральності, важливий для розв'язання обговорюваних проблем: добро є те, що служить збереженню та розвитку життя, зло – це те, що знищує або шкодить йому. Провідним у послідовно гуманістичному ставленні до життя філософ вважає надання йому, як феномену, статусу вищої загальнолюдської цінності. Він підкреслює, що гуманістична спрямованість людських цінностей визначається тим, наскільки вони сприяють людині, на відміну від антигуманних, шкідливих для життя: фактично можливо все, що вважається добрим, веде до збереження й розвитку життя і до прагнення надати йому цінності. Істинно моральною людина може уважатися тільки тоді, коли піддається внутрішньому бажанню допомагати будь-якому життю, утримується від того, щоб спричинити живому яку-небудь шкоду. Для такої людини життя – святиня. Духовне ставлення до життя являє собою безмежну відповідальність за все живе, що оточує людину.

Інтерес до проблеми життя як цінності простежується у представників гуманістичної філософії і психології. У працях метра екзистенційної психології Е. Фромма істинність людських ідеалів визначається тим, наскільки вони сприяють життю, на відміну від шкідливих для нього, але які можуть мати суб'єктивну привабливість (наприклад, прагнення до залежності).

Проблему життя як цінності було глибоко проаналізовано в гуманістичній педагогіці (Р. Мей, А. Маслоу, К. Роджерс) і покладено в основу концепції продуктивної самореалізації особистості.

Одну з основних цілей гуманістичної освіти А. Маслоу пов'язує з переконанням в тому, що життя має цінність. Для цього важливо, щоб дитина

постійно усвідомлювала красу і диво життя. Необхідне таке навчання, яке «освіжає» уяву учня, сприяє розвитку «комплексного сприймання» – здатності одночасно вбачати тимчасове і вічне, мирське і святе в одному й тому самому об'єкті. Цінності життю надають зокрема, його миттєвості, висока інтенсивність яких сприяє відчуттю певного досягнення, повноти та радощів буття, що мають у цій концепції назву граничні переживання.

Людське життя виступає абсолютною цінністю, оскільки воно є першоосновою формування будь-якої іншої цінності. Кожен має дорожити ним, ставитися бережливо, навіть якщо здається, що доля не склалася, що існує багато перешкод, що занадто важко жити. Деякі визначають цінність життя повністю незалежною, інші доводять, що вона детермінована суспільством, тобто людина і її буття є «суспільними складовими». Життя існує у двовимірному просторі – з одного боку, важливість його оцінює сам індивід через самопізнання і саморефлексію; з іншого – суспільство шляхом виявлення його соціальної значущості, виконання людиною тих чи інших соціальних ролей. Розгляд позицій показує, що з огляду на неоднорідність суспільства простежується неоднозначність трактування об'єкта цінності. Життя є засобом реалізації людиною її різних потреб. В цілому, аналіз точок зору на проблему цінності життя дозволяє об'єднати їх в групи: 1) людина є найвищою цінністю; 2) пошук сенсу життя; 3) індивідуальне життя – складова самопізнання; 4) цінність життя – означає важливість людини для суспільства. Кожна із них має право на існування. Життя людини являє собою як соціальну, так і індивідуально-особистісну цінність. По-перше – це цінність людського життя для соціуму, людської спільноти, всього людства, адже соціальне середовище існує та розвивається завдяки життєдіяльності людини. По-друге – індивідуально-особистісна цінність життя розглядається через самоцінність буття людського «я» особистості, його унікальності в системі соціуму, усього людства.

За результатами дослідження проблеми визначено психолого-педагогічні умови формування уявлень про цінність життя. Так, встановлено, що здатність до абстрагування уявлень про живе та його властивості від конкретних його носіїв є важливою психологічною передумовою формування ціннісного ставлення до людини (від уявлень про життя, які є підґрунтям висновку про єдину природу всіх форм життя, а без цього, як відомо, неможливо сформувавши уявлення про унікальність та цінність життя і самої людини). Педагогічним забезпеченням виховного процесу у цьому напрямку є цілеспрямована робота з розширення обсягу уявлень учнів про різноманітність та єдність різних форм життя, поглиблення понять про характерні особливості представників світу живої природи. Основою емоційного прийняття згаданих уявлень виступає позитивне ставлення до життя іншої істоти, духовного світу людини, поєднання цього розуміння із здатністю до співчуття, співпереживання. Одним із шляхів формування позитивно-емоційного особистісного ставлення до життя іншого є використання у виховній роботі методів і прийомів, спрямованих на розвиток емпатійних здібностей: надання посильної допомоги людям, догляд за тваринами та рослинами, виявлення позитивних прикладів з художньої літератури, кінофільмів, звертання уваги на зразки поведінки референтних осіб, зосередження зусиль на формування морально-психологічного клімату референтного середовища в цілому. Дані, одержані на констатувальному етапі дослідження, покладено в основу розроблюваної методики педагогічного впливу, добору засобів виховання, спрямованих на розвиток у школярів ціннісного ставлення до життя іншої людини, поваги до її особистої гідності, визнання найвищою цінністю, формування уявлень про унікальність та цінність життя в будь-якій його формі. Вагомим напрямком виступає також формування в шкільній молоді повноцінних уявлень про життя як цінність і тих особистісних утворень, що реалізують ціннісне ставлення до себе, до світу, до визначення свого місця в ньому [3].

1.12. Olena Reznikova, Svetlana Skugorina. Psychological defenses and personality characteristics in youth. The article presents an analysis of the problem of psychological protection mechanisms and the peculiarities of their functioning in youth. This issue is considered in relation to the personality traits of young men and women. The repertoire of psychological protection mechanisms in youth, the intensity of their use, is determined. The features of protective and sanogenic reflection were analyzed, the intensity of cognitive efforts necessary to overcome negative emotions was determined. The relationship between psychological protection mechanisms and such personal properties as: meaningful life orientations, locus of control, behavioral strategies in conflict situations, and willpower is shown. The importance of awareness of life, the internal locus of control in the organization of the unconscious protective activity of the individual is proven.

1.13. Vladyslav Rudyi-Trypolskyi, Natalii Zavatska, Olena Shevchenko. Social-psychological predictors of improving the quality of life and professional well-being of specialists in the field of health protection under conditions of uncertainty. The article is devoted to the determination of socio-psychological predictors of improving the quality of life and professional well-being of specialists in the field of health care in conditions of uncertainty. Blocks of structural components (motivational-value, cognitive-evaluative, functional-activity, personal-reflexive) of professional well-being of specialists in the field of health care are disclosed. The effectiveness of the system for improving the quality of life and professional well-being of health care specialists has been developed and proven, the substantive and procedural principles of its step-by-step practical implementation in compliance with the specified organizational conditions have been substantiated.

1.14. Olena Stoliarenko, Oksana Stoliarenko, Alla Slobodianiuk. Value-centered attitude to life and ensuring its quality in a globalized world. The present paper concentrates on analyzing the issues of a value-centered attitude to life and ensuring its quality in the globalized world. Considered here are philosophical and sociological aspects of a value-centered attitude to life and its important role in the course of civilizational development. The previous century was characterized by both the highest achievements of the human spirit and the most difficult challenges. It also introduced striking contradictions in social development. On the one hand, it was a vivid manifestation of human tendency to rethink one's own way of life, the search for fair forms of human coexistence, special attention of public opinion to moral, ethical, global, environmental problems, and on the other hand it was characterized by unprecedented attempts to discover culture, human life and aspirations to subordinate it to ethnic, ideological and political interests. That is why the understanding of the general philosophical meaning of the category of "values", the definition of the system of values and their role in the general strategy of humanistic education of youth, the forming of its value-centered attitude towards a person and his life deserve special attention and consideration.

1.15. Olena Cherniak, Lina Fatieieva, Oleksandr Teslov. Application of qualimetric methods for assessing the quality of processes in the occupational safety management system. The current state of quantitative assessment of the quality of qualimetry objects of different natures, which have different quality indicators and

- 1.10.** *Yulia Lytvynenko* – Master of Psychology
Dnipro National University named after Oles Honchar, Dnipro, Ukraine
Tetiana Borozentseva – PhD in Psychology, Associate Professor
Horlivka Institute of Foreign Languages Donbas State Pedagogical University, Dnipro, Ukraine.
- 1.11.** *Aleksander Ostenda* – PhD, Professor AS
Academy of Silesia, Katowice, Poland
Mykhailo Liannoi – PhD of Pedagogical Sciences, Professor
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine
Tamara Makarenko – PhD in History, Associate Professor
Berdyansk State Pedagogical University, Berdyansk, Ukraine.
- 1.12.** *Olena Reznikova* – PhD in Psychology, Associated Professor
Svetlana Skugorina – PhD Student
Horlivka Institute of Foreign Languages Donbas State Pedagogical University, Dnipro, Ukraine.
- 1.13.** *Vladyslav Rudyi-Trypolskyi* – PhD in Psychology
Natalii Zavatska – Doctor in Psychology, Professor
Olena Shevchenko
Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Kyiv, Ukraine.
- 1.14.** *Olena Stoliarenko* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Vinnytsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, Ukraine
Oksana Stoliarenko – PhD of Pedagogical Sciences, Associated Professor
Alla Slobodianiuk – Senior Lecturer
Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Ukraine.
- 1.15.** *Olena Cherniak* – PhD of Technical Sciences, Associate Professor
Lina Fatieieva – PhD Student
Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, Ukraine
Oleksandr Teslov – PhD Student
National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute», Kharkiv, Ukraine.
- 1.16.** *Olena Chukurna* – Doctor in Economics, Professor
Hanna Yatvetska – PhD of Sociological Sciences, Associated Professor
Tetiana Kryvosheia – PhD of Sociological Sciences
Oleksandra Stepova – Master of Marketing, Senior Lecturer
State University of Intellectual Technologies and Communications, Odesa, Ukraine.
- 1.17.** *Alona Shulika* – Master
Iryna Ostopolets – PhD in Psychology, Associated Professor
Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University, Zaporizhzhia, Ukraine.
- 1.18.** *Oleksii Shulha* – PhD Student
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko, Sumy, Ukraine.
- 1.19.** *Hanna Yatvetska* – PhD of Sociological Sciences, Associated Professor
Tetiana Kryvosheia – PhD of Sociological Sciences
Oleksandra Stepova – Master of Marketing, Senior Lecturer
State University of Intellectual Technologies and Communications, Odesa, Ukraine.